

Recenzja rozprawy doktorskiej

o. mgr lic. Idziego Rafała Soroburskiego OFM pt. „Przepowiadanie słowa Bożego w prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Polsce po Soborze Watykańskim II. Studium homiletyczne” (s. 279), napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Leszka Szewczyka, UŚ w Katowicach 2021

Ecclesia semper reformanda et renovanda. Zasadę wyrażoną w tej tradycyjnej formule odnieść należy także do zgromadzeń zakonnych i instytutów życia konsekrowanego. Zwracają na to uwagę współczesne dokumenty Kościoła sugerując, aby zgromadzenia te rozwijały się pielęgnując ducha swego założyciela, zachowując zdrową tradycję, przestrzegając nauki Kościoła oraz odnawiając swoją działalność dostosowując ją do wymagań miejsca i czasu (por. np. KPK 576-578; Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Rozpoznawajcie. Do osób konsekrowanych podążających szlakiem znaków Bożych*, 8 września 2014).

Odnowa życia konsekrowanego nie może dokonywać się jednak jakoby na oślep, lecz winna być poprzedzona rozeznaniem o charakterze duchowym, teologicznym i pastoralnym. W rozeznanie to wpisuje się rozprawa doktorska o. Idziego Rafała Soroburskiego OFM, który dokonuje opisu i oceny prorockiej działalności swej macierzystej prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych. Odwołując się do nauczania współczesnego Kościoła, do wskazań dokumentów generalnych Zakonu oraz ustawodawstwa partykularnego zbadał on, w jaki sposób dokonała się posoborowa odnowa działalności homiletyczno-kaznodziejskiej prezbiterów wspomnianej Prowincji. Jednocześnie wyznaczył też konkretne przestrzenie bardziej wiernej i przystosowanej odnowy posługi prorockiej wykonywanej przez Zakon.

Rozprawa zyskuje na swej wartości tym bardziej, że powstała pod czujnym okiem promotora – ks. profesora Leszka Szewczyka, który w swoim dziele pt. *Odnowa przepowiadania słowa Bożego w (archi)diecezji katowickiej po Soborze Watykańskim II. Studium homiletyczne* (Katowice 2009) opracował metodologię właściwą do tego rodzaju badań. Tym samym można stwierdzić, że w postaci niniejszej rozprawy Zakon Braci Mniejszych Prowincji Wniebowzięcia NMP otrzymuje ważne narzędzie teologicznego i pastoralnego rozeznania realizacji przepowiadania słowa Bożego, które jest podstawową i

pierwszorzędną działalnością Kościoła w jego pośrednictwie zbawczym oraz stanowi charakterystyczny rys działalności duszpasterskiej franciszkanów od początków ich istnienia.

1. Opis rozprawy

Celem dysertacji jest przedstawienie aktualnego stanu kaznodziejstwa realizowanego przez prezbiterów Prowincji Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny Zakonu Braci Mniejszych w Polsce. „Chodzi przede wszystkim o ukazanie faktycznego stanu przepowiadania słowa Bożego w Prowincji (cel teoretyczny) i ukazanie wpływu struktur zakonnych (generalnych i prowincjalnych) na kształt kaznodziejstwa (cel praktyczny)” (s. 12).

Ten, główny cel pracy uzupełniony jest celem pobocznym jakim jest „próba uchwycenia franciszkańskiej specyfiki przepowiadania słowa Bożego we współczesnej rzeczywistości Kościoła i Prowincji” (s. 15). Dla zrealizowania powyższych celów Autor rozprawy dążył do wypracowania odpowiedzi na następujące pytania pomocnicze: czy można mówić o franciszkańskim rysie w kaznodziejstwie? Czy w kontekście soborowej odnowy Kościoła jest widoczny ów rys? Czy współcześnie Prowincja zachowuje swój franciszkański charyzmat w przepowiadaniu słowa Bożego? Jeśli tak, to co można uczynić, by go skuteczniej realizować w praktyce kaznodziejskiej?

Autor wykorzystał źródła ogólnie teologiczne podzielone na kilka kategorii, do których przyporządkował: Pismo święte, księgi liturgiczne, dokumenty Kościoła powszechnego i lokalnego, nauczanie papieży, dokumenty Stolicy Apostolskiej. Akcent położony został na dokumentach Soboru Watykańskiego II oraz posoborowych wskazaniach Kościoła dotyczących przepowiadania słowa Bożego.

Istotnymi źródłami były także aktualne dokumenty wydawane przez Zakon franciszkański odnoszące się do tematyki przepowiadania słowa Bożego. Wskazać tu należy dokumenty zarządu generalnego Zakonu Braci Mniejszych, dokumenty Prowincji oraz pisma i literaturę franciszkańską. Podstawowym, wytworzonym źródłem własnym opracowania były ankiety badawcze przeprowadzone wśród członków Prowincji. Kwestionariusz ankiety badawczej został opracowany w oparciu „o aktualne dokumenty Zakonu odnoszące się do tematyki przepowiadania słowa Bożego oraz o wypracowane metody kaznodziejskie, na które wskazuje literatura badanego przedmiotu” (s. 13). Kwestionariusz ankiety zawierał trzydzieści dwa pytania obejmujące pięć grup zagadnień z zakresu homiletyki szczegółowej, formalnej i materialnej. Literatura przedmiotu wykorzystana w pracy dostarczyła zaś kryteriów interpretacyjnych w analizie kwestionariusza ankiety.

Literaturę przedmiotu stanowiły publikacje naukowe z zakresu homiletyki i franciszkańskiego charyzmatu. Do literatury pomocniczej Autor zakwalifikował inne opracowania z dziedziny teologii pastoralnej (szczególnie uwzględniające dziedzinę homiletyczną), innych dyscyplin teologicznych i pozateologicznych, maszynopisy omawiające zagadnienia z duchowości franciszkańskiej oraz zasoby umieszczone w różnego rodzaju opracowaniach zawartych na stronach internetowych.

W pracy zastosowano wiele, szczegółowych metody badawczych. Kwerendy źródeł dokonano metodą analityczną i krytyczną. Refleksje zawarte w pierwszym i drugim rozdziale rozprawy wynikają z zastosowania metody dedukcyjnej, metody analizy oraz interpretacji tekstów źródłowych a także metody historycznej i porównawczej. Rozdziały trzeci i czwarty skonstruowane zostały przy zastosowaniu metody socjologicznej w oparciu o metodę indukcyjną i analogii na podstawie analizy źródeł wytworzonych uzyskanych w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych. Piąty rozdział ma charakter prakseologiczny i został oparty na metodzie syntezy, prowadzącej do postawienia wniosków i postulatów homilijnych dotyczących przepowiadania słowa Bożego wśród braci kaznodziejów należących do Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Polsce.

Do opisanego wyżej celu dostosowana jest struktura pracy. Składa się na nią wykaz skrótów, wstęp, zakończenie, bibliografia oraz pięć rozdziałów refleksji zasadniczej. W rozdziale pierwszym pt. „Prowincja Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Polsce” Autor przedstawia ogólną charakterystykę Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Polsce. Opisuje historię Zakonu i Prowincji, omawia podstawy prawne konstytuujące franciszkańską wspólnotę życia oraz kreśli schemat struktur ustrojowych i zarządzających w Zakonie Braci Mniejszych i Prowincji. Ukazuje także obecny stan personalny i duszpasterski w Prowincji oraz struktury formacyjne.

Problematyka rozdziału drugiego dotyczy „Formacji kaznodziejskiej Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Polsce”. W tej części pracy Autor opiera się dokumentach Zakonu i Prowincji dotyczących posługi głoszenia słowa Bożego wydobywając z nich zasadnicze elementy składowe wspomnianej formacji.

W rozdziale trzecim zatytułowanym „Przepowiadanie słowa Bożego w liturgii” zaprezentowano realizację tego wymiaru prorockiej posługi w Prowincji. O. Soroburski, opierając się na badaniach przeprowadzonych w ankietach, omówił zasadniczą treść przepowiadania homilijnego oraz jego aspekty formalne. Ukazał także charakterystykę franciszkańskiego kaznodziei.

Zagadnienia zawarte w rozdziale czwartym dotyczą „przepowiadania słowa Bożego poza liturgią”. W tej części pracy Autor omówił realizację przepowiadania seryjnego, jak misje, rekolekcje, głoszenie w czasie dni skupienia, kazania pasyjne. Zwieńczeniem tej części dysertacji było uwypuklenie cech kaznodziejstwa franciszkańskiego wypływającego z charyzmatu św. Franciszka i duchowości franciszkańskiej.

Rozdział piąty pt. „Wnioski i postulaty” zawiera wnioski i postulaty homiletyczne wynikające z analiz przeprowadzonych we wcześniejszych rozdziałach. Zawarte w nim wskazania uwzględniają również osobiste uwagi i spostrzeżenia ankietowanych zamieszczone w zebranych kwestionariuszach ankiet badawczych. Wszystko to pozwoliło na prezentację praktycznych sposobów odnowy przepowiadania w Prowincji. W sposób szczegółowy Autor wskazał tutaj troskę władz Prowincji o stałą odnowę homiletyczną realizacji, konieczność osobistej formacji homiletycznej oraz podkreślił dowartościowanie franciszkańskiego wymiaru kaznodziejstwa. Całość dysertacji uzupełnia spis treści, aneks przedstawiający kwestionariusz ankiety oraz spis tabel i wykresów.

2. Wartość merytoryczna dysertacji

Rozprawę należy ocenić bardzo pozytywnie pod względem merytorycznym. Jej Autor już na samym początku jasno precyzuje przedmiot oraz cel rozprawy. Struktura pracy jest przemyślana, spójna i logiczna. Poszczególne rozdziały zmierzają konsekwentnie do realizacji celu pracy wyczerpując zagadnienie opisane w jej tytule.

Metody zastosowane w pracy dobrane zostały w sposób zasadny, szczegółowo opisane i w pełni zrealizowane. Dostosowane są ona nie tylko do celu i przedmiotu badań, lecz oddają także praktyczno-teologiczny charakter homiletyki oraz wpisują się w klasyczny paradygmat teologii pastoralnej. Poszczególne etapy badawcze zostały w sposób klarowny i logiczny opisane przez Autora. W całości pracy dostrzec można wspomniany we wstępie „proces przejścia od analizy zebranych źródeł do ujęcia wpływających z nich wniosków w sposób syntetyczny w badanym przedmiocie rozprawy” (s. 17).

Należy podkreślić tutaj wartość kwestionariusza ankiety, który został opracowany na podstawie współczesnej nauki Kościoła o przepowiadaniu słowa Bożego, wskazań władz Zakonu oraz najnowszej literatury homiletycznej. Kwestionariusz zawiera najbardziej istotne kwestie dotyczące owocnej realizacji prorockiej funkcji Kościoła oraz franciszkańskiego charyzmatu. Ankieta została przeprowadzona na szerokiej grupie badawczej, reprezentatywnej dla całej Prowincji.

Źródła oraz literatura przedmiotu dobrane zostały poprawnie w stosunku do celu rozprawy oraz wobec osiągnięć współczesnej homiletyki. Autor pracy poddał je twórczej interpretacji w aspekcie podejmowanej problematyki badawczej. Należy stwierdzić, że o. Soroburski wykazał się wysokim poziomem wiedzy specjalistycznej właściwej dla dyscypliny teologicznej jaką jest homiletyka oraz znajomością charyzmatu franciszkańskiego. Wskazuje na to zarówno poziom refleksji zawartych w pracy, jak też i bogata literatura przedmiotu oraz pomocnicza.

Praca ma charakter nowatorski. Dotychczas bowiem nie powstała rozprawa całościowo opisująca i oceniająca współczesną praktykę przepowiadania słowa Bożego w Prowincji Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny Zakonu Braci Mniejszych w Polsce. Dzieło o. Idziego wkomponowuje się zatem w tę lukę badawczą.

Należy podkreślić walory poznawcze, dokumentujące i praktyczne rozprawy. Wysilek badawczy podjęty przez o. Soroburskiego przyniósł owoc w postaci opracowania wzbogacającego polską homiletykę o wiele twórczych inspiracji biorących się ze specyfiki franciszkańskiego duszpasterstwa, jak chociażby prostota i jasność w przedstawianiu prawd chrześcijańskiej wiary; przepowiadanie poprzedzone kontemplacją Boga obecnego w jego słowie i poparte świadectwem życia kaznodziei; ubogacenie treści przepowiadania elementami charyzmatu i duchowości franciszkańskiej itp.

Rozprawa posiada przede wszystkim wartość dokumentującą dla Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Polsce. Ukazuje bowiem specyfikę formacji kaznodziejskiej i posługi prorockiej w Prowincji, w tym rozstrzyga czy uprawnionym jest w XXI wieku mówienie o „kaznodziejstwie franciszkańskim”. Porządkuje także jego historię Zakonu wspomnianej Prowincji, opisuje podstawy prawne i strukturę, ustala stan personalny, charakteryzuje funkcjonujące domy, przedstawia ośrodki studiów Prowincji, itd. Warto dodać, że zebranie wszystkich danych a także stworzenie, zebranie i krytyczne przeanalizowanie kwestionariusza ankiety wymagały żmudnej, czasochłonnej i skrupulatnej pracy.

W wymiarze praktycznym, badania zawarte w pracy posłużyć mogą do odnowienia formacji kaznodziejskiej w Prowincji zarówno na etapie kształcenia filozoficzno-teologicznego w seminarium, jak też i w ramach formacji permanentnej prezbiterów posługujących w Prowincji. Autor rozprawy ukazuje konkretne luki oraz niedociągnięcia w wymiarze formacji, prawodawstwa i realizacji posługi słowa Bożego w Prowincji. Po drugie, rozprawa może przyczynić się do pogłębienia teologicznej świadomości głosicieli słowa Bożego przypominając im, że przepowiadanie słowa Bożego jest podstawową funkcją Kościoła w realizacji pośrednictwa zbawczego. Po trzecie, praca ta – kładąca nacisk na proces

przygotowania danej jednostki homiletycznej – może być ważnym głosem przeciwko współczesnej praktyce nie głoszenia, lecz odczytywania homilii (i to często nie własnych), przez co przepowiadanie zatracą swój dialogiczny wymiar, kłóci się z takim samym wymiarem liturgii oraz jest nieadekwatne wobec oczekiwań i mentalności słuchaczy. Po czwarte, cenną wskazówką dla Kościoła w Polsce może być uwypuklony w pracy, charakterystyczny dla franciszkanów rys duszpasterstwa opierającego się na świadomości wyższości i pierwszeństwa ewangelizacji nad praktyką sakramentalną i pobożnościową.

Uważna analiza rozprawy ujawnia kompleksową wiedzę homiletyczną Doktoranta, który swobodnie porusza się pomiędzy homiletyką materialną, formalną i szczegółową. Autor nie boi się także formułowania własnych, teologicznych sądów czy też demaskowania niedociągnięć formacyjnych i kaznodziejskich obecnych we własnej Prowincji.

Wstęp rozprawy zawiera wszystkie elementy właściwe dla pracy doktorskiej. Zabrakło tu jedynie bardziej wnikliwego ukazania aktualnego stanu badań nad podejmowaną problematyką. Co prawda Autor stwierdził, że nie powstała jeszcze praca, która podejmowała by opis zagadnień sformułowanych w celu rozprawy. Jednakże istnieją opracowania dotyczące problemów bezpośrednio lub pośrednio łączących się z problematyką rozprawy. Chodzi tu np. o opracowania dotyczące realizacji franciszkańskiego charyzmatu w perspektywie realizacji prorockiej funkcji Kościoła. Autor sam wskazał takie publikacje w bibliografii, np.: *Wielcy mówcy franciszkańscy. Nasi mistrzowie posługi słowa*, red. L. Szewczyk, Katowice-Panewniki 2016; *Współczesna formacja franciszkańska*, red. A. Schmucki, Wrocław 2014; H. Schalück OFM, *Zakon i ewangelizacja dzisiaj. Wytyczne dla działania Zakonu na lata 1991- 1997*, w: Archiwum Prowincji WNMP, nr kat 7-B-3/6-7; Derdziuk A., *Misja kapłana w świetle konstytucji kapucyńskich*, w: *Munus sanctificandi: gaudium vel onus? Zadanie uświęcania: radość czy ciężar?*, red. B. W. Zubert, W. J. Sztyk, Katowice Panewniki 2009, s. 141-151; Dymowski E., *Od prorocstwa do świadectwa, czyli nasz wspólny charyzmat*, „Studia Franciszkańskie” 16 (2006), s. 17-28.

Pozytywnie należy ocenić także zakończenie pracy. Jest ono nie tyle podsumowaniem treści poszczególnych rozdziałów, co oryginalnym przedstawieniem wniosków wypływających z podjętych badań. Autor wskazuje także nowe przestrzenie badawcze, które otwiera niniejsza rozprawa, jak np. potrzebę przebadania specyfiki franciszkańskiej posługi prorockiej realizowanej poza Polską (s. 240). O. Soroburski z naukową rzetelnością wskazuje także zagadnienia, których nie podjął w swoich badaniach (zob. s. 241).

Za drobny, redaktorski mankament rozprawy uznać można natomiast brak obcojęzycznego abstraktu refleksji zawartych w pracy.

3. Ocena aspektu formalnego

Pod względem formalnym pracę ocenić należy wysoko. Poprawnie skonstruowana została i opisana bibliografia zastosowana w rozprawie. Układ bibliografii jest jasny, logiczny i dostosowany do celu rozprawy. Jedynie przy opisie nauczania papieży, dokumentów Stolicy Apostolskiej oraz dokumentów Zakonu Braci Mniejszych Autor mógł uporządkować kierując się kryterium chronologicznym, a nie porządkiem alfabetycznym według imienia poszczególnych papieży czy też tytułów dokumentów wydanych przez poszczególne Kongregacje. Podobnie w literaturze przedmiotu mamy trzy opracowania, które zostały opisane poczynając od ich tytułu zamiast od nazwiska redaktora: *Wielcy mówcy franciszkańscy. Nasi mistrzowie posługi słowa*, red. L. Szewczyk, Katowice-Panewniki 2016; *Głosimy Pana Jezusa Chrystusa. Treść przepowiadania*, red. H. Sławiński, Kraków 2017; *Współczesna formacja franciszkańska*, red. A. Schmucki, Wrocław 2014. Zdaniem recenzenta dzieło pt.: *Homilia niedzielna. Dokumenty Konferencji Episkopatu Stanów Zjednoczonych*, red. H. Sławiński, Kraków 2015, winno być umieszczone raczej w źródłach pracy (w dziale: Nauczanie Kościoła lokalnego), a nie w literaturze przedmiotu.

Również i wykaz skrótów zredagowany został poprawnie. Drobną uwagę można mieć jedynie do wykazu skrótów źródłowych, gdzie Autor mógł pokusić się o dokładniejsze opisanie ośmiu skrótów odnoszących się do listów. W opisie bowiem nie zostało podane kto jest ich autorem, co może nieco utrudnić lekturę rozprawy. Dopiero z dalszej treści pracy można wydedukować bowiem, że chodzi tu o listy św. Franciszka.

Refleksje zawarte w dysertacji zostały nie tylko udokumentowane, lecz także poszerzone w postaci licznych przypisów dygresyjnych i odsyłających. Dzięki temu wnioski zawarte w rozprawie sformułowane zostały na podstawie solidnie przeprowadzonej analizy. Za wartościowe należy uznać częste odwołanie się do wielu dokumentów Kościoła dotyczących posługi słowa Bożego.

pozytywnie ocenić należy konsekwentnie budowane wstępy oraz podsumowania do poszczególnych rozdziałów pracy. Znacznie ułatwiają one lekturę pracy oraz zapewniają zasadność, logikę oraz ciągłość narracji teologicznej. Także liczne tabele i wykresy obecne w rozprawie obrazują narrację Autora, dokumentują refleksję przyczyniając się do precyzyjnego odbioru zawartych w pracy informacji.

Wysoko ocenić należy obecną w rozprawie precyzję terminologiczną, która porządkuje przedstawione analizy i wzmacnia uzasadnienie stawianych wniosków. Warto zauważyć, że gdy Autor rozprawy wprowadza do swego wywodu nowe, istotne dla pracy pojęcie lub termin, który mógłby sprawić czytelnikowi trudność w jego zrozumieniu, wówczas wyjaśnia i ustala

jego dokładne rozumienie. O. Soroburski wyraźnie unika niedomówień i banału. Praca cechuje się także stylem naukowym właściwym dla plac dyplomowych. Podobnie i język rozprawy posiada znamiona poprawnej polszczyzny, jest trafny i precyzyjny,

W rozprawie pojawiają się jedynie pojedyncze potknięcia stylistyczne i językowe lub redaktorskie pomyłki wynikające najczęściej z zastosowania tzw. skrótów myślowych. I tak np.:

Na s. 10 podane jest, że na Soborze Watykańskim II dokonana została „współczesna odnowa duszpasterskiej działalności Kościoła”. Bardziej precyzyjnym było by stwierdzenie, że na Soborze dokonano reformy tej działalności, a jej odnowa dokonuje się poprzez recepcję wskazań Soboru. Autor sam zresztą poprawnie rozumie tą terminologię, gdy na s. 12 pisze o „czasie odnowy Kościoła po Vaticanum II”.

Na s. 16 mamy stwierdzenie: „Literaturę przedmiotu stanowiły publikacje naukowe z zakresu homiletyki oraz literatura przedmiotu”. To oczywiście przejęzyczenie.

Wątpliwości recenzenta budzi stwierdzenie: Prawo Boże „opiera się na osiągnięciach zarówno w sferze filozoficzno-teologicznej myśli, jak i współcześnie, na osiągnięciach nauk przyrodniczych, do których należą m. in. medycyna i psychologia” (s. 126). Prawdopodobnie zdanie to pojawiło się jako skrót myślowy. Powszechnie bowiem wiadomo, że nie samo Prawo Boże, lecz jego interpretacja opiera się na wspomnianych wyżej osiągnięciach.

Niezbyt precyzyjne jest stwierdzenie: „wprowadzać wiernych w mistagogię” (s. 139); sama mistagogia jest bowiem wprowadzeniem w misterium Chrystusa obecnego i działającego w liturgii.

Lepiej było by też powiedzieć: „celebrować Liturgię Godzin”, niż – jak to jest w pracy – „odmawiać Liturgię Godzin” (s. 192).

Nie do końca trafne jest stwierdzenie: „Jednostka kaznodziejska, w swoim kontekście liturgicznym i pozaliturgicznym, jest dziełem ludzkim” (s. 221). Należało dodać: „jest także dziełem ludzkim”, inaczej bowiem homilii czy kazaniu odmawiamy obecności Boga, a tym samym negujemy jej wymiar zbawczy. Należy dodać, że także w procesie przygotowania jednostki kaznodziejskiej konieczne są obecność i działanie Ducha Świętego, co sam Autor pracy stwierdza na tej samej stronie.

W pracy z rzadka (6 razy) pojawia się słowo „ciekaw[y/a]”, które uznawane jest raczej za termin o charakterze kolokwialnym, stąd zasadnym było by zastąpienie go pojęciem o bardziej precyzyjnym znaczeniu. Można także usunąć szczególnie często pojawiające się terminy: „ogromny[e]” (użyte 29 razy), czy „wielki” (użyte 89 razy, w tym jednak kilka razy zasadnie jako „wielki post”, czy „wielkie miasta”).

W kwestionariuszu ankiety jest małe potknięcie w brzmieniu pytania 30a i 30b, zamiast „w czasie prowadzenia przepowiadania seryjnego”, jest: „w czasie prowadzenia seryjnego”.

3. Pytania i tematy do dyskusji:

a) Na s. 103 znajdujemy stwierdzenie: „Do liturgii, w czasie której przewiduje się głoszenie homilii, zalicza się: liturgię sakramentalną (obrzędową), liturgię godzin, liturgię pogrzebową, liturgię Słowa i liturgię Męki Pańskiej”. Wątpliwości budzi pojęcie „liturgii Słowa”. Czy nie powinno się mówić raczej o „nabożeństwie słowa Bożego”, a nie o „liturgii słowa Bożego”? W nabożeństwie słowa Bożego nie mamy bowiem, ani obrzędów, ani ksiąg obrzędowych. Poza tym, zwrot „liturgia słowa Bożego” odnosimy do pierwszej części Mszy św. Proszę o wyjaśnienie tej kwestii. Czy nabożeństwo słowa Bożego to liturgia - to rzeczywistość łącząca *ritus* i *preces*?

b) U źródeł Zakonu św. Franciszka leżało pragnienie upowszechnienia życia Ewangelią, wyjście z radykalizmem ewangelicznym poza wąskie kręgi monastyczne. Stąd też między innymi istnienie Franciszkańskiego Zakonu Świeckich (Trzeci zakon). Proszę powiedzieć, w jaki sposób kierując się duchem franciszkańskim włączyć we współczesną ewangelizację ludzi świeckich. Wspominają o tym wszakże dokumenty władz Zakonu (zob. np. s. 80). Chodzi konkretnie o posługę słowa Bożego w Kościele. Wspomina o niej Ojciec w rozdziale czwartym pracy. Dodać należy, że nowe perspektywy otwiera tutaj ustanowienie przez papieża Franciszka posługi katechisty w Kościele (list apostolski w formie „motu proprio” *Antiquum ministerium*). Czy widzi Ojciec szansę wkomponowania tej posługi we franciszkańskie duszpasterstwo, zwłaszcza jeśli chodzi o osoby świeckie (tercjarzy)? Jeśli tak, to na jakich etapach procesu ewangelizacyjnego i w jaki sposób mogliby oni realizować to zadanie?

c) W rozdziale czwartym znajdujemy informację, iż w prowadzeniu misji i rekolekcji przez prezbiterów Zakonu wkradają się utarte, nieco przestarzałe schematy. Proszę wskazać propozycję odnowy franciszkańskich misji i rekolekcji.

5. Wniosek końcowy

Odpowiednio dobrana metoda, zasadnie skonstruowana struktura pracy oraz jasno postawiony cel sprawiły, że Autor dysertacji rozwiązał problem postawiony w tytule rozprawy. Rozprawa jest dojrzała naukowo, oryginalna i należy ocenić ją bardzo pozytywnie zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym. Praca posiada wysoką wartość teoretyczną i praktyczną. Spełnia kryteria dysertacji doktorskiej. Stawiam więc wniosek do Instytutu Nauk Teologicznych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach o

dopuszczenia o. mgra lic. Idziego Rafała Soroburskiego OFM do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A small, square image containing a handwritten signature in blue ink. The signature is written in a cursive style and appears to be 'Idziego Rafała Soroburskiego OFM'.